

Богайчук Андрій Степанович,
здобувач ступеня вищої освіти
магістра заочної форми навчання
юридичного факультету Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка
Науковий керівник: Кучинська О.П.,
професор кафедри кримінального
процесу та криміналістики Інституту
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПОТЕРПІЛИМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Суб'єктом доказування зі сторони обвинувачення в окремих випадках є потерпілий. Реалізуючи свої повноваження, передбачені ст. 56 КПК України, потерпілий має право подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; подавати докази на підтвердження своєї заяви; брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі.

Слід зазначити, що неправомірне закриття кримінального провадження є одним із типових та поширених порушень кримінального процесуального законодавства України, що негативно відбивається на здійсненні потерпілим доказування у кримінальному провадженні.

Стаття 283 КПК України визначає, що однією з форм закінчення досудового розслідування є закриття кримінального провадження, а ст. 284 КПК передбачає підстави та процесуальний порядок такого закриття.

Частина 1 ст. 303 КПК України визначає можливість оскарження рішення слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження.

На відміну від підозрюваного, який наділений правом оскаржувати лише постанови прокурора про закриття кримінального провадження, потерпілий, його представник чи законний представник

можуть оскаржувати рішення про закриття кримінального провадження як прокурора, так і слідчого, що є однією з додаткових гарантій захисту прав потерпілого як суб'єкта доказування у кримінальному провадженні.

Порядок розгляду слідчим суддею скарги на постанову про закриття кримінального провадження є загальним та здійснюється відповідно до ст. 306 КПК України. Для розгляду скарги на рішення про закриття кримінального провадження законом встановлено п'ятиденний строк. На практиці розгляд дещо затягується, оскільки матеріали досудового слідства на запит суду в межах п'ятиденного строку зазвичай не надаються. Як правило, документи на запит суду надходять через 7–14 днів, а це у свою чергу призводить до неможливості своєчасно забезпечити захист прав потерпілого у досудовому розслідуванні.

Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.

Відповідно до ст. 304 КПК України скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого чи прокурора оформляється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії.

Однією з основних причин повернення скарги скаржнику, відповідно до ч. 2 ст. 304 КПК України, є саме звернення особи до суду після закінчення десятиденного строку на подання скарги, передбаченого ч. 1 ст. 304 КПК України, і якщо особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або слідчий суддя за заявою особи не знайшов підстав для його поновлення.

Слід зазначити, що прокурор та слідчий зобов'язані надіслати потерпілому копію винесеної постанови про закриття кримінального провадження. На практиці постанови про закриття кримінальних проваджень спрямовують потерпілим у поодиноких випадках. Як свідчать матеріали практики потерпілі особи зазвичай дізнаються про такі рішення випадково, під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, або під час отримання відповіді на адвокатський запит представника потерпілого щодо статусу досудового розслідування. У такому випадку, суд може взяти до уваги

дату ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а саме з постановою про закриття кримінального провадження, або датою отримання потерпілим відповіді на адвокатський запит разом із копією постанови, як початок перебігу зазначено десятиденного строку на оскарження постанови.

Скарги на постанову про закриття кримінального провадження також повертають скаржникам на тій підставі, що така скарга не підлягає розгляду у цьому суді, або у зв'язку з тим, що особа, яка подала скаргу, не мала права її подавати.

Окрім оскарження постанови про закриття кримінального провадження слідчого до суду, є змога оскарження, до якої не так часто звертаються потерпілі, а саме – до прокурора. Згідно з ч. 6 ст. 284 КПК України постанова слідчого про закриття кримінального провадження може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови. Повноваження прокурора скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих також передбачені п. 7 ч. 2 ст. 36 КПК України.

І хоча оскарження постанови прокурора про закриття кримінального провадження до вищестоящого прокурора чинним КПК України прямо не передбачено, все-таки, на можливість такого оскарження вказує ч. 6 ст. 36 КПК України, яка зазначає, що Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури, їхні перші заступники та заступники під час здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування мають право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих та прокурорів нижчого рівня у межах строків досудового розслідування, передбачених ст. 219 КПК України. Про скасування таких постанов повідомляється прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення відповідного досудового розслідування.

Отже, під час винесення постанови про закриття кримінального провадження у потерпілого фактично є можливість оскаржити цю постанову до слідчого судді, або до прокурора. На нашу думку, для максимально ефективного використання усіх наявних засобів захисту прав, доцільним є звернення потерпілого з відповідними скаргами на підставі достатніх доказів одночасно до суду і прокуратури. Доволі поширеною є практика, коли слідчі судді навіть не встигають розглянути подану скаргу по суті, оскільки прокурори та слідчі після відкриття судового провадження за скаргою (про що вони сповіщаються) самостійно скасовують рішення про закриття

кримінальних проваджень відповідно до положень ч. 2 ст. 305 КПК України, що стає підставою для закриття провадження судом.

Федорко Дмитро Євгенович,
ад'юнкт відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

НЕЗАКОННА ПОРУБКА ЛІСУ АБО НЕЗАКОННЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ ЯК ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Як важливий компонент біологічного різноманіття України ліс є типом природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємо-пов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище (ст. 1 Лісового кодексу) [1].

Крім надзвичайно важливого значення лісу як природного ресурсу та його використання для задоволення потреб людини в деревині й іншій лісовій продукції, цей об'єкт природи має не меншу цінність через його вплив на клімат, атмосферу, виконання ґрунтозахисних, водоохоронних та інших корисних функцій, а також через свою роль в оздоровленні, відпочинку, забезпеченні культурних та естетичних потреб суспільства. Ст. 6 ЛК до корисних властивостей лісів відносить здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо.

Проблема охорони лісів виходить на одне з перших місць навіть у світовому масштабі, зокрема, через те, що дерева поглинають вуглекислоту, натомість виділяючи необхідний для життєдіяльності людини кисень, як фільтри очищують забруднене повітря, насичують атмосферу озоном, виділяють фітонциди. Невипадково в рекомендаціях однієї з міжнародних конференцій (м. Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) проголошувалось, що: всі країни повинні брати участь в озелененні Землі шляхом насадження і збереження лісів; мати право використовувати ліси для власного соціально-економічного розвитку на основі національної лісової політики, що відповідає принципам